राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली
55तमी अखिलभारतीया शास्त्रीया स्पर्धा
नियमावलिः
प्रथमा सूचना (19.05.2016 तमे दिनाङ्के प्रकटिता)

I. भाषणस्पर्धा

क्र.सं स्पर्धायाः नाम स्पर्धालुना अध्येतव्यः ग्रन्थश्च	भागग्रहणाय अर्हता/स्पर्धाविवरणम्	पुरस्कारः
1. **व्याकरणभाषणम्** वैयाकरणसिद्धान्तलघुमञ्जूषायाः धात्वर्थप्रकरणं तिङर्थप्रकरणं च	• राज्यस्तरीयस्पर्धायां चिताः, संस्कृतविश्व-विद्यालयेषु/पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु आचार्यकक्षायां/तत्समकक्षायाम् (पारम्परिक-पद्धतौ) अथवा शास्त्रिकक्षायाः तृतीयवर्षे/ तत्समकक्षायाः अन्तिमवर्षे कस्मिंश्चिदपि शास्त्रे (पारम्परिकपद्धतौ) अधीयानाः छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः। • प्रतिराज्यं/प्रति-स्पर्धालुगणं प्रत्येकं विषये (शास्त्रे) भाषणस्पर्धायाम् एकः एव स्पर्धालुः भागं ग्रहीतुमर्हति। • एकः स्पर्धालुः भाषणेषु एकस्मिन् विषये एव भागं ग्रहीतुमर्हति अर्थात् एकः स्पर्धालुः शास्त्रद्वये भाषणस्पर्धायां भागग्रहणाय नानुमन्यते। • शलाकापरीक्षायां/कण्ठपाठस्पर्धासु/शास्त्रार्थ-विचारे वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागग्रहणं नार्हति। • **भाषणार्थं निर्दिष्टं (वामतः स्तम्भे निर्दिष्टं) तत्तच्छास्त्रसम्बद्धं ग्रन्थं सम्यगधीत्य स्पर्धालुः उपस्थितः भवेत्। स्पर्धारम्भात् एकघण्टापूर्वं तेभ्यः ग्रन्थेभ्यः प्रतिशास्त्रं कश्चन विषय- विशेषः भाषणीय-विषयस्य शीर्षकत्वेन उद्घोष्यते।** • भाषणाय षट्-निमेषात्मकः (5+1) कालः दीयते। [पञ्चनिमेषाणामन्ते सूचना दीयते। तदनन्तरम् एकनिमेषाभ्यन्तरे भाषणम् उपसंहरणीयम्।] • भाषणानन्तरं निर्णायकाः प्रश्नान् पृच्छेयुः।	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च।
2. **साहित्यभाषणम्** काव्यप्रकाशे 6,7,8 उल्लासाः		
3. **न्यायभाषणम्** दिनकरीये अनुमानखण्डः		
4. **साङ्ख्य-योगभाषणम्** योगदर्शनस्य समाधिपादसाधनपादौ		
5. **मीमांसाभाषणम्** मीमांसान्यायप्रकाशः सम्पूर्णः		
6. **वेदान्तभाषणम्** ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्ये प्रथमाध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ		
7. **धर्मशास्त्रभाषणम्** निर्णयसिन्धोः प्रथमपरिच्छेदः		
8. **ज्यौतिषभाषणम्** जातकपारिजातस्य प्रथमादिद्वादशभावान्तफलाध्यायः		
9. **जैन-बैद्धदर्शनभाषणम्** सर्वदर्शनसङ्ग्रहान्तर्गतं जैन (आर्हत)दर्शनप्रकरणं बौद्धदर्शनप्रकरणं च।		
10. **वेदभाष्य भाषणम्** सायणविरचित-चतुर्वेदभाष्यभूमिका		

अनुवर्तते....

II. शलाकापरीक्षा

क्र.सं स्पर्धायाः नाम	भागग्रहणाय अर्हता/स्पर्धाविवरणम्	पुरस्कारः
9. **साहित्यशलाकापरीक्षा** ध्वन्यालोकः - 1,2 उद्योतौ लोचनसहितौ 10. **व्याकरणशलाकापरीक्षा** महाभाष्यस्य तृतीयचतुर्थाह्निके। 11. **न्यायशलाकापरीक्षा** शक्तिवादः (परिशिष्टभागं विहाय) 12. **ज्यौतिषशलाकापरीक्षा** सूर्यसिद्धान्ते चन्द्रग्रहणात् वाताधिकारान्तः भागः 13. **वेदान्तशलाकापरीक्षा** अद्वैतसिद्धौ सोपाधिकत्व-भङ्गपर्यन्तम् 14. **पुराणेतिहासशलाकापरीक्षा** वाल्मीकिरामायणे सुन्दरकाण्डे 34 सर्गमारभ्य 48 तम सर्गपर्यन्तम् 15. **मीमांसाशलाकापरीक्षा** शास्त्रदीपिकायाः तर्कपादः	• संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृत-शिक्षणसंस्थासु शास्त्रिकक्षायां/आचार्यकक्षायां/ तत्समकक्षायां/गुरुकुले वा अधीयानाः/ कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाः वा छात्राः। (गुरुकुले अधीयानानां/ विद्वत्सन्निधौ स्वाध्यायरतानां वयोमितिः - 01-01-2016 तमे दिनाङ्के 28 वर्षाणि अतीतानि न स्युः।) • प्रत्येकं शास्त्रे शलाकापरीक्षायाम् एकस्मात् राज्यात् (प्रतिस्पर्धालुगणम्) एकस्यैव अवसरः। • एकस्य छात्रस्य एकस्मिन् शास्त्रे एव शलाकास्पर्धायाम् अवसरः कल्प्यते। • भाषणस्पर्धायां कण्ठपाठस्पर्धायां/शास्त्रार्थ- विचारे वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागग्रहणं नार्हति। • **शलाकापरीक्षाविधानविषये विवरणं अस्याः पुस्तिकायाः पृ.सं-9 इत्यत्र अवलोकनीयम्।**	**उत्तीर्णेषु प्रथम/द्वितीय/तृतीय-स्थानभाजां कृते पुरस्कारः-** I. स्वर्णपदकम् + स्वर्णशलाका + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम्+ 5000/- रूप्यकाणि च। सर्वेभ्यः उत्तीर्णेभ्यः प्रमाणपत्राणि। **उत्तीर्णतामानदण्डः/ श्रेणीनिर्धारणम् इत्थम्-** • 80% अङ्काः, तदुपरि च विशिष्टश्रेणी+रु. 2000/- • 65% अङ्काः, तदुपरि च प्रथमश्रेणी+रु. 1500/- • 60% तदुपरि च 64% पर्यन्तम् उत्तीर्णताप्रमाणपत्रमात्रम्।

III.

16. **शास्त्रार्थविचारः** शब्दार्थसम्बन्धविचारः	• संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/संस्कृतमहाविद्यालयेषु/ पारम्परिक-शिक्षणसंस्थासु/आदर्शशोधसंस्थासु/ गुरुकुलेषु/अध्यापकगृहे वा अध्ययनरताः/ अनुसन्धानरताः भागग्रहणाय अर्हाः। (वयोमितिः 01-01-2015 तमे दिनाङ्के 30 वर्षाणि अतीतानि न स्युः।) • प्रत्येकं राज्यात् राज्यस्तरे चितौ द्वौ एव छात्रौ अस्यां स्पर्धायां भागं ग्रहीतुमर्हतः। • **अत्र वामतः स्तम्भे निर्दिष्ट-स्थूलविषये स्पर्धार्थिनः सम्यक् अध्ययनं कुर्युः। तदन्तर्गतं स्वाभीष्टशास्त्रांशगतं शीर्षकं निश्चित्य सूक्ष्मतया अनुसन्धानं कुर्युः। स्ववक्तव्यविषयस्य शास्त्रान्तरेण सम्बन्धं/साम्यं/भेदं पूर्वपक्षं, सिद्धान्तं च सम्यगवगच्छेयुः। तद्विषये परिचर्चार्थं सिद्धतां कुर्युः।** • शास्त्रार्थस्पर्धा शास्त्रार्थसभावत् आयोज्यते यत्र सर्वे स्पर्धिनः वेदिकायां सहैव उपविशेयुः। • प्रत्येकं स्पर्धालुः प्रदत्तविषयाधारेण स्वाभीष्टशास्त्रानुसारं स्वयं निश्चित-शीर्षकानुसारेण 12 निमेषात्मके काले विषयं प्रतिपादयेत्। एकस्य स्पर्धिनः वक्तव्यपरिसमाप्तौ अन्ये स्पर्धिनः निर्णायकानुमतिं प्राप्य प्रश्नान् कुर्युः।	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च। • 80% अङ्काः, तदुपरि च विशिष्टश्रेणी+रु. 2000/-

अनुवर्तते....

IV. कण्ठपाठस्पर्धा

17. काव्यकण्ठपाठः कुमारसम्भवस्य आदिमपञ्चसर्गाः	• संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/पारम्परिकसंस्कृत-शिक्षणसंस्थासु प्राक्शास्त्री/मध्यमा-तत्सम-कक्षायाम्/गुरुकुले अधीयानाः छात्राः। (गुरुकुले अधीयानानां वयोमितिः - 01-01-2016 तमे दिनाङ्के 18 वर्षाणि अतीतानि न स्युः।) • प्रतिराज्यं/प्रति-स्पर्धालुगणम् एकस्य एव अवसरः। • भाषणस्पर्धायां/शलाकापरीक्षायाम्/शास्त्रार्थ-विचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति। • निर्णायकाः निर्दिष्टग्रन्थभागे प्रत्येकं सर्गस्य विभिन्नस्थानेषु स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः। निर्णायकैः उद्धृतात् स्थानात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना श्लोकाः श्रावणीयाः।	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च। • 80% अङ्काः, तदुपरि च विशिष्टश्रेणी+रु. 2000/- • 65% अङ्काः, तदुपरि च प्रथमश्रेणी+रु. 1500/-
18. अमरकोषकण्ठपाठः सम्पूर्णः अमरकोषः	• संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/पारम्परिकसंस्कृत-शिक्षणसंस्थासु प्राक्शास्त्री/मध्यमा-तत्सम-कक्षायां गुरुकुले वा अधीयानाः छात्राः (गुरुकुले अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2016 तमे दिनाङ्के 18 वर्षाणि अतीतानि न स्युः।) • प्रतिराज्यं/प्रति-स्पर्धालुगणम् एकस्य अवसरः। • भाषणस्पर्धायां/शलाकापरीक्षायाम्/शास्त्रार्थ-विचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति। • अस्यां स्पर्धायां सकृत् (कस्मिंश्चित् वर्षे) स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय न अनुमन्यते। • निर्णायकाः अमरकोषस्य प्रत्येकं काण्डस्य विभिन्नस्थानेषु स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः। निर्णायकैः उद्धृतात् स्थानात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना श्लोकाः श्रावणीयाः।	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च। • 80% अङ्काः, तदुपरि च विशिष्टश्रेणी+रु. 2000/- • 65% अङ्काः, तदुपरि च प्रथमश्रेणी+रु. 1500/-

अनुवर्तते....

क्र.सं स्पर्धायाः नाम	भागग्रहणाय अर्हता/स्पर्धाविवरणम्	पुरस्कारः
19. अष्टाध्यायीकण्ठपाठः सम्पूर्णा अष्टाध्यायी	• संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/पारम्परिकसंस्कृत-शिक्षणसंस्थासु प्राक्शास्त्रिकक्षायां/शास्त्रि-कक्षायां/आचार्यकक्षायां/तत्समकक्षायां गुरुकुले वा अधीयानाः छात्राः। (गुरुकुले अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2016 तमे दिनाङ्के 28 वर्षाणि अतीतानि न स्युः।) • प्रतिराज्यं प्रति-स्पर्धालुगणम् एकस्यैव अवसरः। • भाषणस्पर्धायां/शलाकापरीक्षायां/शास्त्रार्थ-विचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति। • अस्यां स्पर्धायां सकृत् (कस्मिंश्चित् वर्षे) स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय न अनुमन्यते। • निर्णायकाः अष्टाध्याय्याः प्रत्येकम् अध्याये विभिन्नस्थानेषु स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः। निर्णायकैः उद्धृतात् सूत्रात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना सूत्राणि श्रावणीयानि।	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च। • 80% अङ्काः, तदुपरि च विशिष्टश्रेणी+रु. 2000/- • 65% अङ्काः, तदुपरि च प्रथमश्रेणी+रु. 1500/-
20. धातुरूपकण्ठपाठः निर्दिष्टानां 100 धातूनां दशसु लकारेषु सर्वाणि कर्तरि, कर्मणि/भावे रूपाणि लटिण्यन्त-सनन्तरूपाणि च।	• पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु पू.मध्यमा/उ.मध्यमा/मध्यमा/प्राक्शास्त्री/शास्त्री/ आचार्य-तत्समकक्षायाम् गुरुकुले वा अधीयानाः छात्राः। (गुरुकुले अधीयानानां वयोमितिः 01-01- 2016 तमे दिनाङ्के 28 वर्षाणि अतीतानि न स्युः।) • प्रतिराज्यं/प्रतिस्पर्धालुगणम् एकस्य अवसरः। • भाषणस्पर्धायां/शलाकापरीक्षायां/अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु शास्त्रार्थविचारे वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति। • अस्यां स्पर्धायां सकृत् (कस्मिंश्चित् वर्षे) स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय न अनुमन्यते। • निर्णायकैः पृष्टानां स्पर्धार्थं निर्दिष्टधातूनां निर्दिष्टलकारेषु रूपाणि स्पर्धालुना वक्तव्यानि।	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च। • 80% अङ्काः, तदुपरि च विशिष्टश्रेणी+रु. 2000/- • 65% अङ्काः, तदुपरि च प्रथमश्रेणी+रु. 1500/-

धातुरूपकण्ठपाठनिमित्तं निर्दिष्टाः धातवः

- **भ्वादिगणे–** 1.**भू**, 2. **हस्**, 3. **पठ्**, 4. **रक्ष्**, 5. **वद्**, 6. **गम्**, 7. **दृश्**, 8. **पा**, 9. **स्था**, 10. **घ्रा**, 11. **सद्**, 12. **पच्**, 13. **नम्**, 14. **स्मृ**, 15. **जि**, 16. **श्रु**, 17. **कृष्**, 18. **वस्**, 19. **त्यज्**, 20. **सेव्**, 21. **लभ्** 22. **वृध्**, 23. **मुद्**, 24. **सह्**, 25. **वृत्**, 26. **ईक्ष्**, 27. **नी**, 28. **हृ**, 29. **याच्**, 30. **वह्**।
- **अदादिगणे–** 31. **अद्**, 32. **अस्**, 33. **इ**., 34. **रुद्**, 35. **स्वप्**, 36. **दुह्**, 37. **लिह्**, 38. **हन्**, 39. **स्तु**, 40 **या**, 41. **पा**, 42. **शास्**, 43. **विद्**, 44. **आस्**, 45. **शी**, 46. **अधि+इ**, 47. **ब्रू**।

अनुवर्तते....

- **जुहोत्यादिगणे–** 48. **हु**, 49. **भी**, 50. **हा**, 51. **ह्री**, 52. **भृ**, 53. **मा**, 54. **दा**, 55. **धा**।
- **दिवादिगणे–** 56, **दिव्**, 57, **नृत्**, 58. **नश्**, 59. **भ्रम्**, 60. **श्रम्**, 61. **सिव्**, 62. **सो**, 63. **शो**, 64. **कुप्**, 65. **पद्**, 66. **युध्**, 67. **जन्**।
- **स्वादिगणे–** 68. **आप्**, 69. **शक्**, 70. **चि**, 71. **अश्**, 72. **सु**।
- **तुदादिगणे–** 73. **इष्**, 74. **प्रच्छ्**, 75. **लिख्**, 76. **स्पृश्**, 77. **कॄ**, 78. **गॄ**, 79. **क्षिप्**, 80. **मृ**, 81. **तुद्**, 82. **मुच्**।
- **रुधादिगणे–** 83. **छिद्**, 84. **भिद्**, 85. **हिंस्**, 86. **भञ्ज्**, 87. **रुध्,** 88. **भुज्**, 89. **युज्**।
- **तनादिगणे–** 90, **तन्**, 91. **कृ**।
- **क्र्यादिगणे–** 92. **बन्ध्**, 93. **मन्थ्**, 94. **क्री**, 95. **ग्रह्**, 96. **ज्ञा**।
- **चुरादिगणे–** 97. **चुर्**, 98. **चिन्त्**, 99. **कथ्**, 100. **भक्ष्**।

एतेषां धातूनां दशसु लकारेषु सर्वाणि कर्तरि, कर्मणि/भावे रूपाणि ; एतेषां धातूनां लटि ण्यन्त-सनन्तरूपाणि च।

V. समस्यापूर्तिः अन्त्याक्षरी च

21. समस्यापूर्तिः	• समस्यापूर्तौ, अक्षरश्लोकीस्पर्धायां च तदर्थमेव चितौ द्वौ (समस्यापूर्तौ एकः, अक्षरश्लोक्यामेकः) भागं ग्रहीतुमर्हतः। **उपर्युक्तासु स्पर्धासु यादृशस्तरीयाः अर्हाः तत्तत्स्तरीयाः अत्रापि अर्हाः।** तावुभौ अतिरिच्य प्रत्येकं राज्यात् आगतस्पर्धालुगणस्य अन्ये सर्वे सदस्याः अपि भागं ग्रहीतुमर्हन्ति।अर्थात् भाषणस्पर्धायां/अष्टाध्यायी-कण्ठपाठे/काव्यकण्ठपाठे/ अमरकोषकण्ठपाठे धातुरूपकण्ठ-पाठे/शास्त्रार्थविचारे वा ये भागं गृह्णन्ति ते अपि समस्यापूर्तौ अक्षरश्लोक्यां च भागं ग्रहीतुमर्हन्ति। • समस्यापूर्तिनिमित्तं समस्यात्रयम् स्पर्धास्थाने उद्घोष्यते। अर्धघण्टा-काले प्रत्येकं स्पर्धार्थिना समस्याद्वयं पूरणीयम् (दत्तपङ्क्तिमुपयुज्य श्लोकरचना कर्तव्या)	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च।
22. अक्षरश्लोकी	• अक्षरश्लोक्याम् अधोनिर्दिष्टग्रन्थेभ्यः एव श्लोकाः स्वीकरणीयाः– 1. स्वप्नवासवदत्तम्, 2. रघुवंशम्, 3. कुमारसम्भवम्, 4. बुद्धचरितम् (अश्वघोषस्य) 5. सौन्दरानन्दम् (अश्वघोषस्य) 6. किरातार्जुनीयम्, 7. अभिज्ञानशाकुन्तलम्, 8. विक्रमोर्वशीयम्, 9. मालविकाग्निमित्रम्, 10. मेघदूतम्, 11. नैषधीयम्, 12. उत्तररामचरितम्, 13. शिशुपालवधम्, 14. मृच्छकटिकम्, 15. मुद्राराक्षसम्, 16. भर्तृहरेः सुभाषितत्रिशती, 17. गङ्गाधरशास्त्रिप्रणीतः अलिविलासिसंलापः,✶ 18. श्रीशङ्करभगवत्पादविरचिता सौन्दर्यलहरी, 19. शिवमहिम्नस्तोत्रम्, 20. महिषासुरमर्दिनीस्तोत्रम्, 21. पण्डितराजजगन्नाथस्य पञ्च लहर्यः –गङ्गालहरी (पीयूषलहरी), अमृतलहरी, करुणालहरी (विष्णुलहरी), लक्ष्मीलहरी, सुधालहरी, 22. पण्डितराज-जगन्नाथविरचित-भामिनीविलासः, 23. शिवशतकम्✶ एतेभ्यः ग्रन्थेभ्यः सर्वे श्लोकाः स्वीकर्तुं शक्यन्ते।	I. स्वर्णपदकम् + 10000/- रूप्यकाणि च। II. रजतपदकम् + 7000/- रूप्यकाणि च। III. कांस्यपदकम् + 5000/- रूप्यकाणि च।

अनुवर्तते....

	• पूर्ववर्तिना स्पर्धालुना पठितस्य श्लोकस्य **तृतीयपादगतं प्रथमाक्षरं** गृहीत्वा स्वस्वपर्याये स्पर्धालुः श्लोकं पठेत्। यथा- 'कश्चित् कान्ता.......' इति मेघदूतश्लोके पठिते सति क्रमागतपर्यायः स्पर्धी यकारेणारभ्यमाणं श्लोकं पठेत्। • स्पर्धां परिसमापयितुम् उपलब्धसमयं, स्पर्धायाः गतिं च वीक्ष्य स्पर्धारम्भानन्तरं क्रमेण नियमाः निर्णायकैः परिशोधयिष्यन्ते। • कस्मिंश्चिद्वर्षे राष्ट्रस्तरीयायाम् अक्षरश्लोक्यां स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः पुनः अस्याम् अक्षरश्लोक्यां भागग्रहणाय नानुमन्यते।	✶ अलिविलासिसंलापः शिवशतकं चेति ग्रन्थौ रा.सं.संस्थानेन प्रकाशितौ।
VI 23. शास्त्रीयस्फूर्तिस्पर्धा	शास्त्रीयस्फूर्तिस्पार्धायां (quiz) प्रतिराज्यं द्वयोः एकः गणः भागं ग्रहीतुमर्हति। एतद्गणसदस्यौ इतरस्पर्धासु भागग्रहीतारौ, एतदर्थमेव चितौ वा भवितुमर्हतः।	

विजयवैजयन्ती

विभिन्नस्पर्धासु स्पर्धालूनां पुरस्कारोपलब्धेः आधारेण अत्यधिकाङ्कभाजे स्पर्धालुगणाय विजयवैजयन्ती प्रदास्यते।

- उपर्युक्तासु स्पर्धासु प्रत्येकं स्पर्धायां निर्णयकाले प्रथम-द्वितीय-तृतीयस्थानेषु प्रत्येकं स्थाने यदि द्वयोः स्पर्धाल्वोः बहूनां वा समाङ्काः आयान्ति तर्हि तयोः स्पर्धाल्वोः/तेषां स्पर्धालूनां समाङ्कभञ्जनाय पुनः स्पर्धा (आशुस्पर्धा) आयोज्येत।

अखिलभारतीय (राष्ट्रस्तरीय)-स्पर्धासु भागग्रहणाय प्रक्रिया

➢ **राज्यस्तरीयस्पर्धासु चिताः, नियमावल्यां दर्शितरीत्या अर्हतावन्तः** अखिलभारतीयायां (राष्ट्रस्तरीयायां) स्पर्धायां भागं ग्रहीष्यन्ति। अर्थात् राज्यस्तरीयस्पर्धायोजनसमित्या राष्ट्रस्तरीयस्पर्धानिमित्तं चितः अर्हस्पर्धिगणः एव राष्ट्रस्तरीय (अखिलभारतस्तरीय)-स्पर्धायाम् उपस्थितः भवेत्। तद्विहाय काचिदपि संस्था / किमपि गुरुकुलम् साक्षादेव स्वीयं छात्रम् अखिलभारतीय-स्पर्धां प्रति प्रेषयितुम् न अर्हति। अतः नियमावल्यां निर्दिष्टासु स्पर्धासु **भागग्रहणचिकीर्षवः/स्पर्धार्थिनः आदौ राज्यस्तरीयस्पर्धार्थं स्वस्वसंस्थामाध्यमेन स्वगुरुकुलमाध्यमेन/गुरोः माध्यमेन वा निर्दिष्टप्रपत्रं प्रपूर्य राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थायै सम्प्रेष्य नामाङ्कनं कुर्युः। राज्यस्तरीय/ स्पर्धायोजकाः के, भागग्रहणार्थमावेदयितुं प्रपत्राणि- इत्यादिविषये विवरणं जुलै-मासं यावत् संस्थानस्य जालपुटे प्रकटयिष्यते।**

◆◆◆

अनुवर्तते....

राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली
शलाकापरीक्षा-विधानम्

स्पर्धालोः (अध्येतुः) कर्तव्यम्–

शलाकास्पर्धायां भागग्रहणचिकीर्षुणा स्पर्धालुना निर्दिष्टशास्त्रस्य निर्दिष्ट-ग्रन्थभागस्य समग्रतया (न तु अंशतः) अध्ययनं कार्यम्। स्पर्धालुः (अध्येता) ग्रन्थस्य निर्दिष्टभागस्य सर्वाः पङ्क्तीः कण्ठस्थीकुर्यात्, ग्रन्थपङ्क्तीनां विशदं व्याख्यानं कर्तुं सामर्थ्यं सम्पादयेत्, निर्दिष्टे ग्रन्थभागे विद्यमानविषयेषु गहनशास्त्रचर्चां कर्तुमपि कौशलं सम्पादयेत्। एतदभ्यन्तरे, एतस्याः पुस्तिकायाः पृष्ठसंख्या – 13 इत्यत्र सूचितरीत्या राज्यस्तरीयस्पर्धार्थं नामाङ्कनमपि समये कारणीयम् इति न विस्मरेत्।

परीक्षाविधानम्–

अखिलभारतीयायां, राज्यस्तरीयायां च शलाकापरीक्षायां निर्दिष्टग्रन्थम् अधीतवतः प्रत्येकं स्पर्धालोः परीक्षणं त्रिधा क्रियते–

I. स्मृतिबल/धारणाशक्ति-परीक्षणम्
II. ग्रन्थपङ्क्तेः व्याख्यानसामर्थ्यपरीक्षणम्
III. विशिष्टज्ञानपरीक्षणम्/शास्त्रचर्चा/गाढपरीक्षणम्

I. प्रथमः घट्टः (स्मृतिबल/धारणाशक्ति-परीक्षणम्)

- परीक्षकैः शलाकया उद्धृतात् स्थानात् एका ग्रन्थपङ्क्तिः उच्चार्यते। ततः आरभ्य छात्रेण अग्रिमपङ्क्तयः श्रावणीयाः (परीक्षकाः यावत् श्रोतुमिच्छन्ति तावत्पर्यन्तम्)
- परीक्षकेषु एकैकः अपि एकस्य छात्रस्य एतादृशपरीक्षणम् अन्यूनं त्रिवारं कुर्यात्। [स्पर्धार्थिसंख्याम्, समयं च अनुसृत्य परीक्षकाः ततोऽधिकप्रश्नान् अपि कर्तुमर्हन्ति।]
- प्रतिवारमपि परीक्षकैः शलाकया एव प्रश्नस्थानानि उद्घाटनीयानि।

II. द्वितीयः घट्टः (व्याख्यानसामर्थ्यपरीक्षणम्)

- परीक्षकैः शलाकया उद्घाटितस्थानात् ग्रन्थपङ्क्तिरेका उच्चार्यते। तस्याः पङ्क्तेः विशदं व्याख्यानं छात्रः कुर्यात्। छात्रस्य एतादृशं परीक्षणं एकैकः अपि परीक्षकः अन्यूनं त्रिवारं कुर्यात्। परीक्षकैः प्रतिवारं शलाकया प्रश्नस्थानानि चेतव्यानि।

III. तृतीयः घट्टः (विशेषावगतिपरीक्षणम्/गाढज्ञानपरीक्षणम्)

- परीक्षकाः निर्धारितग्रन्थभागे विद्यमाने विषये गहनप्रश्नान् कुर्युः। छात्रेण सह शास्त्रचर्चां कुर्युः। छात्रेण प्रदत्तसमाधानमनुसृत्य उपप्रश्नान् अपि परीक्षकाः कर्तुमर्हन्ति येन छात्रस्य ग्रन्थावगतेः स्तरः निर्णीतः भवेत्। एकवारं कृत-प्रश्नोपप्रश्न-शास्त्रचर्चादीनां समाधानात् परं पुनः द्वितीयवारम् एवमेव प्रश्नोपप्रश्नचर्चादिकं भवेत्। अनया रीत्या तृतीयवारं, चतुर्थवारं/पञ्चमवारं च परीक्षकाः प्रश्नान् कुर्युः।

त्रिष्वपि घट्टेषु स्पर्धालुना स्वीयं सामर्थ्यं प्रदर्शनीयम्। अन्यथा भागग्रहणम् अपूर्णं भवेत्। परीक्षायाम् उत्तीर्णानाम् एव पुरस्काराय प्रथम/द्वितीय/तृतीय-स्थाननिश्चयः क्रियते।